

С. Б. Козак,

д-р філософії Українського Вільного Університету (м. Мюнхен, Німеччина)

УДК 007: 304: 070

«Літературний зошит»: історія та зміст видання

Досліджено історію та зміст «Літературного зошита» (Німеччина, 1947 р.).

Ключові слова: еміграція, покажчик, історія, культура.

Із проголошенням незалежності України (1991) тема української еміграції стала ближчою науковцям з України. Проте, навіть зважаючи на чимало кількості досліджень, які стосуються тих чи тих аспектів життя українців поза Україною, чимало його сторінок залишаються не лише маловивченими, а почасти – і взагалі неторканими. Наше дослідження присвячене одній з таких незнаних тем як в історії української еміграції загалом, так і в історії її періодики зокрема.

Мета дослідження полягає в розкритті змісту однієї з найменш вивчених сторінок історії преси української діаспори. А саме «Літературного зошита» («ЛЗ») – українського раритету з німецької землі. Саме в Німеччині видавався «ЛЗ» 1947 року.

Об'єктом дослідження є примірники «ЛЗ» – літературно-мистецького додатка до заснованої українськими політичними емігрантами газети «Українські вісті» (1945–2000, Німеччина, США). І хоча вийшло всього п'ять номерів (останній 4/5 номер – спарений (подвійний)), видання становить безсумнівний історико-літературний інтерес.

Новизна розвідки полягає в тому, що, незважаючи на кілька досліджень з історії української діаспори, зокрема її періодики (включно з літературною), тему «ЛЗ» дослідники залишили поза увагою. І це не випадково, адже до останнього часу були недоступними самі примірники видання, бо навіть поза Україною вони збереглися в невеликій кількості, зокрема у Мюнхенській міській бібліотеці (Баварія, Німеччина), Українському вільному університеті (Мюнхен, Німеччина), Клівлендському архіві-музеї (США), Архіві-музеї міста Калгарі (Канада), Бібліотеці Конгресу (США), Українській Вільній Академії Наук (Нью-Йорк) та деяких інших архівах і книгозбірнях.

Нам удалося дослідити ті примірники видання, які зберігалися в архіві газети «Українські вісті» («УВ») в Детройті (лише нещодавно Фондацією ім. Івана Багряного їх передано на збері-

гання в Україну – до Центрального архіву-музею літератури та мистецтва, м. Київ).

Актуальність вивчення «ЛЗ» підсилює і той факт, що в нещодавно виданому покажчику змісту газети «Українські вісті» [1] немає відомостей, які стосуються змісту «ЛЗ», що, нагадаю, виходив як додаток до цієї газети. Наше дослідження містить вперше підготовлені: покажчик змісту видання, іменний покажчик його авторів, жанровий аналіз публікацій.

Така увага до «ЛЗ» є вмотивованою й важливою, оскільки дотепер трапляються лише окремі згадки про це видання (про опис змісту й комплексне дослідження не йшлося). Упереваж вони містяться в спогадах еміграційних літераторів [2], а не в дослідженнях українських науковців. Уточнити деякі факти з історії видання суттєво допомогли й усні спогади людей, з якими авторіві пощастило зустрітися поза Україною. Зокрема йдеться про зустрічі з Петром Майсюрою, Василем Гришком і Михайлом Воскобійником, які працювали в редакції ще в Новому Ульмі й на чиїх очах творилися і «УВ», і «ЛЗ», а також дослідником історії середовища, яке видавало і «УВ» і «ЛЗ», Олексієм Коновалом.

Той факт, що «ЛЗ» засновано 1947-го р., у важкий післявоєнний період в Європі, у час жорстокої репатріації українців, є свідченням того, наскільки важливе значення українці політичної еміграції вже тоді (одразу після Другої світової війни) надавали збереженню національної ідентичності. Відбувалося це насамперед через слово, періодичні й неперіодичні видання, зокрема літературного спрямування. І це закономірно, адже саме рідне слово було найважливішим чинником у «лікуванні від чужини». Варто наголосити: то був дуже несприятливий час для самого існування політичних емігрантів у Західній Європі, а не те що для розвою культури і рідної мови.

Оскільки це був літературно-мистецький додаток до газети «УВ» – видання, заснованого 1945 р. у Німеччині українськими політичними емігрантами, то й «ЛЗ» готувався до друку в тій самій редакції, що й газета – у Новому Ульмі

(Німеччина) за такою адресою: Людвігштрассе, 10. Ukrainiski Wisti Neu-Ulm, Ludwigstr., 10. Друкували його не в Новому Ульмі, а в сусідньому місті Ульм за такою адресою: Schwabische Donau-Zeitung, Ulm.

Перше число «ЛЗ» вийшло у світ у січні 1947-го р., друге – у лютому, третє – у березні, четверте-п'яте (як спарене) – у квітні-травні того самого року. Усі числа додатка опубліковано з приміткою «редагує колегія». З другого числа «ЛЗ» з'являвся як видання об'єднання українських письменників МУР з ім'ям головного редактора Уласа Самчука в паспорті [3].

Усі номери «ЛЗ» вийшли на 8 сторінках формату А3. Розповсюджували газету в таборах для «переміщених осіб», в яких у Європі після Другої світової війни було зосереджено тисячі українців, у трьох зонах, на які в той час було поділено повоєнну Німеччину: американській, британській і французькій. Розповсюдження газети здійснювалося насамперед через кольпортерів (представників) газети «УВ». Ціна видання була незмінною і становила одну німецьку марку.

Видавці позиціонували «ЛЗ» як видання позапартійне, призначене для висвітлення думок літераторів усіх творчих течій. У першому ж зверненні до читачів зазначено: «Цей наш «Літературний зошит» не є органом якоїсь літературної групи чи організації і сторінки його відкриті для всіх майстрів слова, всіх формальних течій і напрямів у сучасному українському літературному світі. Хочемо, щоб наша читацька громадськість в цьому нашому «зошиті» знаходила всебічне віддзеркалення нашого національного літературного процесу. Крім того, маємо на меті бодай стисло знайомити читачів з позаукраїнським літературним світом» (ЛЗ. – Ч. 1. – С. 1).

Існування «ЛЗ» припало на добу Мистецького українського руху (МУРУ). Тож і закономірно, що серед авторів видання переважають письменники. Ось імена тих літераторів, які друкували свої твори в «ЛЗ»: У. Самчук, Ю. Шерех, Т. Осьмачка, В. Барка (Очерет), Ганна Черінь, В. Петров, С. Гординський, Докія Гуменна, Яр Славутич, М. Ситник, Л. Полтава, Б. Олександрів, А. Гарасевич, М. Орест (Зеров), Є. Маланюк, Д. Чуб (Нитченко), Ю. Косач, Борис Подоляк (Григорій Костюк) та ін. Отже, на сторінках місячника знайшли місце твори цілої когорти найвідоміших імен української еміграції.

Жанрову палітру «ЛЗ» становили прозові уривки, поетичні твори, публіцистичні статті, бібліографічні відомості про книжкові видання, інформаційна хроніка літературних подій тощо. Редколегія визначила видання як «скромний зошит», натомість «призначення по його творенню» – виконання завдання, яким було «творення великої літератури».

І хоча вийшло у світ усього п'ять номерів «ЛЗ» його бібліографічна вартість очевидна, зокрема для вивчення історії української еміграції після Другої світової війни. Дослідження додає нові відомості як загалом про історико-культурну спадщину українців еміграції, так і до висвітлення конкретних тем. А саме: «Улас Самчук – редактор «ЛЗ»», «Бібліографія видань української еміграції після Другої світової війни», «Хроніка Мистецького українського руху на сторінках «ЛЗ» тощо. Завдяки «ЛЗ» тема культури української еміграції стала для нас, сучасників, ширшою.

Які ж були підстави появи «ЛЗ»? Їх кілька. Перша: потреба в такому виданні існувала вже зважаючи бодай на бурхливий у той час розвиток української періодики і громадських об'єднань, кожне з яких прагнуло мати свій друкований орган. Друга: про заснування «ЛЗ» як трибуни МУРУ дбав сам його голова Улас Самчук. Ще одна (третя) підстава з'явилася місячником полягає в тому, що «Літературний зошит», як і «Українські вісті», виходив у таборі Нового Ульма, де сконцентрувалося чимало відомих письменників і журналістів. Четверта підстава (і ми про це вже згадували): на чужині дуже відчувалася потреба у спілкуванні рідним словом, яке важило особливо багато, бо лікувало відрізану від рідної землі душу політичних емігрантів. П'ята: «ЛЗ» виходив як додаток до газети «УВ», а це у свою чергу зняло чимало організаційних труднощів, пов'язаних з отриманням дозволу на видання, адже в такому випадку не потрібно було окремої ліцензії. І насамкінець – шоста підстава: у редакції «УВ» працювали відомі літератори на чолі з Іваном Багряним, таким чином, було розв'язано питання журналістських і літературних кадрів, які могли б творити й видавати газету.

Та головним у справі появи видання було те, що, як зазначено в «передньому слові», «літературну сторінку» вимагали читачі. «ЛЗ» постав, про що йшлося у зверненні до читачів, з потреби і прохань читачів. Звернення до читачів підписане «Редакційна колегія», та за стилем статті вгадується її авторство, яке належить найімовірніше Уласові Самчуку.

Як уже було зазначено, другий номер «ЛЗ» вийшов за його-таки підписом як головного редактора, а в перших рядках редакційної статті (звернення), підписаній «Редакції», наголошено: «Об'єднання письменників МУР перебирає цей літературний зошит. З першого слова зазначаємо: стоїмо осторонь від політичних груп, партій і організацій. Робимо це свідомо, з почуттям відповідальності...». Автори «ЛЗ» знову (як і в першому числі) нагадують про важливість відмежування літератури від того, що відбувалося в табо-

рах: політики й політиканства. Саме воно, на думку Уласа Самчука, заважало творенню і позначалося на творах. Ось цитата від 10 лютого 1947 року: «Хочемо бути мужніми, вірними, чесними. Хочемо чути певними на планеті і не боятися днів, що їх бачимо, чуємо, переживаємо, <...>», «змагаємося за життя, щоб бути, щоб творити нові вартості...».

Значна роль щодо наповнення «ЛЗ» відповідним змістом належала Уласові Самчуку, який редагував видання. Приміром, хоча не всі з опублікованих у «ЛЗ» звернень підписані його іменем, та, зважаючи на стиль, стає очевидним, що переважна більшість із них вийшли з-під пера саме цього письменника. Улас Самчук говорить про «історичне післанництво еміграції», письменників, які «не зрадять свого покликання»: «Ми за межами нашого народу, але ми з ним і будемо з ним». Митець болюче сприймав непорозуміння, які були серед українців, закликав «будувати культуру духу». «Для нас, письменників, немає українського народу, поділеного на групи». Публікації у «ЛЗ» – це по суті маніфести українських письменників на чужині, які закликають до «усвідомлення творення історії» [Від нас. – 1947. – Ч. 2, люг. – С. 1. – Підпис: «Редакція»; Самчук У. Тим, що не хочуть... – 1947. – Ч. 3, берез.; Самчук У. Ми духовно і творчо не на еміграції // 1947. – Ч. 3].

Творці «ЛЗ» мали на меті «не тільки інформувати читацькі маси про літературні події, а насамперед подавати читачам саме ту літературу, що виходить з-під пера кращих наших письменників». І, зауважмо, дотримувалися цього. Таким чином, ззовні видання мало вигляд газети (формат А3), а за змістом і формою подання матеріалів нагадувало журнал.

Усього в «ЛЗ» надруковано 78 матеріалів різних жанрів. Серед них 10 публікацій прози, 28 – поезії, 12 – критики, 10 – публіцистики (редакційні), 5 матеріалів представляють рубрику «Культурна хроніка», 3 – належать до жанру гумору й сатири, 7 – це ілюстративний матеріал, 3 – літературно-мистецькі хроніки.

Здійснений аналіз змісту видання дозволяє класифікувати всі матеріали за жанрами. До розділу «Прози» належать такі матеріали: Гаран Євген. «Доля в жмені» (новеля) (Ч. 3. – С. 7); Гуменна Докія. «Маха». Оповідання (Ч. 4/5. – С. 2–4); Кам'янець Олександр. «Гість» (новеля) (Ч. 1. – С. 7); Кам'янець Олександр. «На межі» (Ч. 4/5. – С. 7); Косач Юрій. «Еней і життя інших» (уривок з роману) (Ч. 1. – С. 5); Миргородський П. (Павло Малай). «Щастя» (новеля) (Ч. 2. – С. 8); Осьмачка Т. «Мудрець» (новеля) (Ч. 2. – С. 2, 3, 5); Самчук У. «Товариство «Зеленої канапи» (уривок з роману «Сонце з заходу») (Ч. 1. – С. 3, 4, 8); Тимошук Лев.

«Товариші» (Розділ VII із біографічної повісті про життя Т. Шевченка; «Крила») (Ч. 3. – С. 2–4); П-ок. «Чорна хустка» (Ч. 4/5. С. 5).

До жанру поезії належать 28 публікацій: Барка Василь. «Моляться соняшники..» (Ч. 2. – С. 1); Барка Василь. «Поема пшениці, що квітне» (Ч. 4/5. – С. 2); Веретенченко Олекса. «Провидіння Митуси» (Слово до князя Данила) (Ч. 2. – С. 2); Гарасевич Андрій. «Утеча» (з циклу «Легенда про Христа») (Ч. 3. – С. 3); Гординський Святослав. Уривок з циклу «Лірична драма» (Ч. 1. – С. 6); Гординський С. «Елегія». Із збірки «Вогнем і смерчем» (Ч. 2. – С. 3); Гуго фон Гофмансталь. «Твоє обличчя мрії обтяжало...» / пер. М. Ореста (Ч. 2. – С. 4); Зеров М. З недрукованої спадщини. «Херсон» (Ч. 3. – С. 1); Лисянський Борис. «Місто» (Ч. 1. – С. 2); Лятурина Оксана. «Усе здається: квітнуть дні...», «Я пам'ятаю дні голублячі кохання...» (Ч. 3. – С. 4); Маланюк Євген. «Досвід» (Ч. 1. – С. 1); Олександрів Б. «Вночі» (Ч. 4/5. – С. 7); Орест М. «Музика» (Ч. 2. – С. 8); Орест М. «З вікна» (Ч. 3. – С. 2); Осьмачка Т. «Натхнення» (Ч. 1. – С. 5–6); Полтава Леонід. «Четверо друзів» (Уривок з поеми) (Ч. 1. – С. 7); Полтава Л. «Дороги розходяться» (Ч. 2. – С. 2); Полтава Леонід. «Демон» (Ч. 4/5. – С. 6); Рільке Р. М. «Дама перед свічадом». пер. М. Орест (Ч. 2. – С. 6); Рільке Р. М. «Осінь». З нім. пер. Ол. Зуевський (Ч. 4/5. – С. 3); Риндик С. «Оксана й Беатріче» (Ч. 2. – С. 6); Ситник Мих. «Побратим» (Ч. 2. – С. 5); Ситник Мих. З морської лірики. «Пінить море на далекій півночі...» (Ч. 4/5. – С. 5); Славутич Яр. «Відгомонила спрагла рівновага...» (Ч. 1. – С. 6); Славутич Яр. «На дванадцять шляхів...» (Ч. 2. – С. 7); Славутич Яр. «Ворон». (баляда) (Ч. 4/5. – С. 4); Черинь Ганна. «Старець» (Ч. 1. – С. 3); Черинь Ганна. «Карі очі» (Ч. 3. – С. 5); Щербина Н. «Весна» (Ч. 3. – С. 2).

У розділі критики представлено 12 матеріалів: (Гординський С.). Рецензії (Рец. на: К. Герасименко. Вибране) (Ч. 2. – С. 8). Підпис: С. Г.; (Гординський С.). Хорс. Літературно-мистецький журнал. Ч. 1. З нових видань (Ч. 4/5. – С. 6–7). Підпис: С. Г.; Грицай О. Творчість Євгена Маланюка (Ч. 2. – С. 1–2); «Душа на сторожі» (рец. на кн. О. Теліги «Вибір поезій». В-во «Культура», 1946. – 31 с.) (Ч. 1. – С. 8). – Підпис: Ю. Б.; Крупницький Б. «До основ сучасної європейської культури» (Ч. 4/5. – С. 3–6); Манн Томас. Тип одержимого (переклад передмови до американського видання збірки вибраних творів Ф. Достоєвського) (Ч. 3. – С. 6); Пам'яті Дмитра Борзяка (Спогади спів'язня) (Ч. 3. – С. 7). Підпис: М. П.; (Подоляк Борис). Пам'яті замучених (до дванадцятиріччя розстрілу групи українських письменників) (Ч. 1. – С. 1–2), фото. Підпис: Б. П.; Полтава Леонід.

Письменник, книжка і читач (Ч. 4/5. – С. 8.); Шерех Юрій. Собі чи світові? (Ч. 1. – С. 3–4); Шерех Юрій. Нотатки про новітню західню драматургію (Ч. 2. – С. 3–5); Шерех Юрій. Нотатки про новітню західню драматургію. (Продовження) (Ч. 3. – С. 3–6).

Рубрика «Культура, мистецтво» представлена п'ятьма матеріалами: Горленко Оксана. «Українець у Голлівуді» (Джон Годіак) (Ч. 1. – С. 4), фото; Культурна праця ЮНЕСКО (Ч. 2. – С. 7); Олен Євген. «Альфредо Казелла» (Ч. 4/5. – С. 7); Петров Віктор. «Екскурси в мистецтво» (Ч. 3. – С. 5–6); Чуб Д. «Марія Заньковецька» (1860–1934) (Ч. 1. – С. 6), фото.

Ще одну групу публікацій становлять публіцистичні (і редакційні) статті. Таких публікацій – десять. А саме: Від нас. 10. 2. 1947 року (Об'єднання письменників МУР перебирає видання часопису). (Ч. 2. – С. 1). Підпис: Редакція; Вітання: письменників з Різдом Христовим і Новим роком. (Ч. 1. – С. 1). Підпис: Редакція «Л.З.»; Інтерв'ю з «Правдою»: (Редакційна рубрика «Контрапункт») («Кальма в Солотвині», «Гриць з вечорниць», «Москва пустила газ») (Ч. 2. – С. 6); Комунікат Правління МУРУ (Ч. 4/5. – С. 1). Підпис: Правління Об'єднання українських письменників МУР; Самчук Улас. «Тим, що не хочуть...» (Ч. 3. – С. 1); (Самчук Улас). «Ми духово і творчо не на еміграції». З Другого з'їзду МУРУ (Ч. 3. – С. 8). Підпис: Г. В.; Самчук Улас. «Нерви» (Ч. 4/5. – С. 1); Що каже «Радянська Україна» (редакційна рубрика «Контрапункт») (Ч. 3. – С. 7–8); Христос Воскрес! (Привітання) (Ч. 3. – С. 1). Підпис: Правління МУРУ; Шановний читачу!: (звернення до читачів у зв'язку з виходом першого числа) (Ч. 1. – С. 1). Підпис: Редакційна колегія.

Три матеріали «ЛЗ» належать до жанру «Гумор і сатира»: МУР-МУР. «Три горшки і я» (пародія) (Ч. 1. – С. 7–8); Підкова Степан. «Джінє-Рікша» (Ч. 2. – С. 7); Терпкий Олекса. «Ідеологічна усмішка» (уривок з оповідання «Місяць на місяці») (Ч. 4/5. – С. 8).

Кожен номер газети містив ілюстративний матеріал (усього таких матеріалів сім): Влизько Олекса (портрет письменника) (Ч. 1. – С. 2); Годіак Джон (портрет актора) (Ч. 1. – С. 4); Заньковецька Марія (портрет актриси). (1947. – С. 6); Косинка Григорій (портрет письменника) (Ч. 1. – С. 1); Любченко Аркадій (7. 3. 1899 – 25. 2. 1945) (портрет письменника) (1947. – Ч. 2. – С. 2); Нарбут Ю. Новорічний феєрверк (репродукція з гравюри) (Ч. 1. – С. 8); Фальківський Дмитро (портрет письменника) (Ч. 1. – С. 2).

Окреме місце займають матеріали «Літературно-мистецької хроніки» (публікацій під цією суперрубрикою – три), яка у свою чергу складалася з таких рубрик: «Культурні вісті», «Що має

вийти», «Повідомлення Об'єднання українських письменників МУР», «Нові видання», «Над чим працюють письменники», «Література для дітей». Однак кожна з таких рубрик містить інформації про: 1) Нові видання 2) Інформація про літературні події. 3) Цікаві подробиці з життя і творчості письменників:

Ч. 2. Культурні вісті. «Жан Крістоф» Р. Ролляна на паризькому аукціоні проданий за 120 тис. фр. франків; Паризький тижневик «Гаврош» надрукував анкету «Хто сьогодні найбільший французький письменник?»; У порту Рима археологи продовжують знаходити давньоримські пам'ятки; У Ватикані відкрито замувану свого часу нішу, проект якої виконав Рафаель; Продано мисливську рушницю Віктора Гюго за 19 тис. фр. франків; В Лондоні продано автопортрет Рембрандта; На аукціоні в Амстердамі продано серію гравюр Дурера; Ціни на античні монети в швейцарському Базелі. – С. 7; **Що має вийти:** Роман Уласа Самчука «Юність Василя Шеремети»; сатирична казка Р. Завадовича «Переполох»; роман І. Багрянного «Тигролови»; віршований роман Т. Осьмачки «Поет». – С. 7. **Об'єднання українських письменників МУР повідомляє.** (Анонс): Виходить літературно-мистецький альманах «МУР». Альманах виходить книжкою на 14 аркушів. Зміст першого числа: Ю. Косач «Еней та життя інших», В. Домонтович «Розмови Екегартові з Карлом Гоцці», Роксана Вишневецька «З денника» (оповідання), І. Костецький «Ціна людської назви» (новеля), І. Керницький «Мертві оживають», Є. Маланюк «По кожній stratі», Ю. Клен «Попіл імперій», В. Лесич «Монстер», М. Орест «Повстання мертвих», В. Барка «Микола II», Л. Лиман «Мгарський монастир», У. Самчук «З книги буття», Б. Подоляк «Поет юности і сили», Ю. Шерех «Колір нестримних палахкотін». – С. 8. **Нові видання:** Олена Теліга. «Душа на сторожі»; В. Стефаник. «Вибрані новелі»; В. Гайдарівський. «Ще одне кохання»; І. Багрянний. «Золотий бумеранг»; М. Ситник. «Відлітають птиці»; Юрій Косач. «Ноктюрн бемоль»; І. Костецький. «Оповідання про переможців»; Л. Полтава. «За мурами Берліну»; Мих. Бажанський. «Мозаїка квадратів в'язичних»; П. Павлович. «Поділля. Слідами Михайла Коцюбинського»; У. Самчук. Уривок із повісти «Юність Василя Шеремети»; І. Франко. Захар Беркут; В. Петров. «Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства»; Яр Славутич. «Гомін віків»; В. Безушко. «Т. Шевченко», «І. Франко» (нариси англ. мовою). – С. 8; **Над чим працюють письменники:** У. Самчук над романом «Сонце з заходу»; І. Багрянний над романом «Людина біжить над прірвою»; Л. Білецький над «Історією української літератури»; Л. Лиман над повістю про Харків;

Ю. Клен над поемою «Попіл імперій»; Л. Полтава над поемою «Четверо друзів»; І. Костецький над повістю «День святого»; В. Гайдарівський над оповіданням з життя українських рибалок на Каспійському морі; Яр Славутич над поемою «Донька без імени» (С. 8); **Література для дітей.** Донський. «Байка про казку та вовка», «Пригоди зайка»; Н. Забіла. «Хатка на ялинці», «Пригоди з автобусом»; Роляник. «Чорний долько»; Судомора. «Діти, відгадайте» (С. 8).

Ч. 3. «Українське мистецтво». [Анонс]. Альманах І. Зміст альманаху: Повстенко О. «Фрески і мозаїки Св. Софії в Києві»; Коломиєць С. «Українська різьба сьогодні»; Гординський С. «На великих шляхах»; Малюца А. «Народне мистецтво чи мистецький промисел?»; С. В. «Нові праці з монументального малярства»; Хроніка (С. 8) **Культурно-мистецька хроніка.** Що вийшло нового. Альманах МУР. – Ч. 1; Збірник МУР. – Ч. 3; Хорс. – Ч. 1.; С. Гординський «Вогнем і смерчем»; С. Гординський «Український вірш». Поетика; І. Багрянний «Тигролови»; У. Самчук «Юність Василя Шеремети» (С. 8).

Ч. 4/5. **Літературно-мистецька хроніка.** Польські еміграційні видання: спогади Норвіда про роки німецької окупації; книжка М. Швайцера про причини швидкого воєнного розгрому Польщі в 1939 р.; спогади Лісікевича про генерала Сікорського; «Історія родини Коженювських» Ваньковича; спогади Чапського про Старобільський табір; «Історія здобуття Монте-Кассіно» Ваньковича; репортаж М. Свенцицького «Червоні чорти»; повість у трьох томах «Кравзи» Наглерової (С. 8).

Отже, нами виявлені такі імена авторів на сторінках «ЛЗ»: І. Багрянний, М. Бажанський, Василь Барка, В. Безушко, Л. Білецький, Дмитро Борзяк, Ванькович, Олекса Веретенченко, Олекса Влизько, В. Гайдарівський, Євген Гаран, Андрій Гарасевич, Джон Годяк, Святослав Гординський, Оксана Горленко, Карл Гоцці, О. Грицай, Докія Гуменна, Гуго фон Гофмансталь, Віктор Гюго, В. Домонтович, Донський, Ф. Достоєвський, Дурер, Екегарт, Н. Забіла, Р. Завадович, Марія Заньковецька, Захар Беркут, Микола Зеров, Олександр Кам'янець, Альфредо Капелла, І. Керницький, Юрій Клен, Юрій Косач, Григорій Косинка, І. Костецький, М. Коцюбинський, Б. Крупницький, В. Лесич, Лісікевич, Л. Лиман, Борис Лисянський, Оксана Лятуринська, Аркадій Любченко, Євген Маланюк, А. Малюца, Томас Манн, П. Миргородський, МУР-МУР, Наглерова, Ю. Нарбут, Норвід, Борис Олександрів, Євген Олен, Михайло Орест, Тодось Осьмачка, П. Павлович, Степан Підкова, Віктор Петров, Борис Подоляк (Григорій Костюк), Леонід Полтава, П-ок, Р. М. Рільке,

Рембрандт, С. Риндик, Роксана Вишневецька, Р. Роллян, Рольник, Улас Самчук, М. Свенцицький, Михайло Ситник, Сікорський, Яр Славутич, Судомора, В. Стефанік, Олена Теліга, Олекса Терпкий, Лев Тимошук, Ганна Черинь, Н. Щербина, Тарас Шевченко, Юрій Шерех, М. Швайцер, Чапський, Дмитро Чуб, І. Франко, Дмитро Фальківський.

Згідно з намірами видавців, «ЛЗ» мав бути двотижневиком і з'являтися у збільшеному обсязі. Та вийшло лише п'ять чисел. Утім, у той швидкоплинний час, коли й одне число ставало історією, раритетом, і така кількість видається неабияким надбанням «історії еміграційної преси». Для порівняння: «Хорс» – вийшло одне число, «Сучасник» (попередник «Української літературної газети», відтак – журналу «Сучасність») – одне, «Ранок» – одне, відроджений «Літературно-науковий вісник» – одне. У цьому контексті п'ять чисел «ЛЗ» – не така вже й бідна спадщина, що відіграла свою роль як факт історико-літературний.

Особливість цього видання полягає в тому, що хоча й вийшло всього п'ять чисел, та «ЛЗ» не припинив свого існування, а «переселився» у вигляді «літературної сторінки» на шпальти «Українських вістей». Таким чином, історія видання набула своєрідного продовження вже на сторінках газети, додатком до якої «ЛЗ» й з'являвся у світ, що також є свідченням його вартості.

Запропоноване дослідження публікацій, періодичності, творчості авторів, жанрової різноманітності «Літературного зошита» дає можливість масштабніше представити історико-культурну спадщину української політичної еміграції в Європі після Другої світової війни, розширити кут погляду на тему української періодики поза Україною, доповнює тему бібліографії виданих на чужині творів українських письменників, окреслює шляхи розвитку українського друкованого слова, через події та факти допомагає відчутти плин часу, в якому створювалися зразки української культури поза Україною. Вперше підготовлений опис покажчика змісту «ЛЗ», який до цього дослідження дозволяє ввести до наукового обігу малознане видання, яке виходило нехай і нетривалий час, та дає змогу висвітлити не знані досі публікації відомих авторів, сприйняти українську культуру поза Україною як цілісне явище.

1. Козак С. «Українські вісті» в Європі й Америці (1945–2000) : бібліогр. покажч. змісту газ. «Українські вісті» : у 2 т. / Сергій Козак ; Фондація ім. І. Багряного. – К. : Літературна Україна ; Ярославів Вал, 2010. – Т. 1 : 1945–1967. – 2010. – 592 с. ; Т. 2 : 1968–2000. – 2010. – 558 с.

2. Шевельов Ю. (Юрій Шерех). Я – мене – мені ... (і довкруги). Спогади / Юрій Шевельов. – Х. ; Нью-

Йорк : Видання часопису «Березіль» ; В-во М. П. Коць, 2001. – Т. 1. В Україні. – 428 с. ; Т. 2. В Європі. – 303 с. ; Самчук Улас. На білому коні ; На коні вороному: спомини і враження: у 2 ч. /

Улас Самчук. – Острог : Вид-во «Нац. ун-т "Острозька академія"», 2007. – 424 с.

3. Козак С. Гортаючи поживклі сторінки / Сергій Козак. – Мюнхен : Укр. вільний ун-т, 2002. – 26 с.

Подано до редакції 07. 05. 2012 р.

Kozak Sergiy. «Literary notebook»: history and content of the publication.

The article investigates the history and content of «Literaturnyi zoshyt»/ «Literary notebook» (Germany, 1947).

Keywords: emigration, bibliography, history, culture.

Козак Л. Б. «Літературний зошит»: история и содержание издания.

Статья посвящена исследованию истории и содержания «Літературного зошита» (Германия, 1947 г.).

Ключевые слова: эмиграция, указатель, история, культура.